

Nataša Modrić Tićak
Rijeka

ISTRAŽIVANJE O VAŽNOSTI NARJEČJA U OBLIKOVANJU IDENTITETA OPATIJSKIH SREDNJOŠKOLACA

UDK: 811.163.42'282:316.75](497.561)

Rukopis primljen za tisak 27. 4. 2023.

Stručni članak
Professional paper

Projektom *Identitet i jezik*, što su ga osmislile profesorice Hotelijersko-turističke škole u Opatiji (L. Ivančić Vukelić, T. Marčan, N. Modrić) želio se dobiti uvid u zastupljenost narječja među učenicima spomenute škole, koliko učenici svoj mjesni govor doživljavaju dijelom svojega identiteta te kako ga vide u budućnosti. Početna faza projekta bilo je provođenje ankete u svim razredima Hotelijersko-turističke škole u Opatiji kako bi se dobili što relevantniji podatci. Anketa je pokazala da dominiraju govornici čakavskoga narječja. Očekivano, mjesni se govor usvaja i upotrebljava najčešće u obiteljskome krugu, dalje se njeguje u vrtiću i osnovnoj školi, a njegova uporaba znatno opada u srednjoj školi. Nadalje, ispitanici svoj mjesni govor nisu percipirali kao čimbenik koji bi negativno utjecao na njihov školski uspjeh. Ispitanici su uglavnom spremni i dalje u životu njegovati svoj mjesni govor, no jako su skeptični kada je riječ o budućnosti tih mjesnih govora u globaliziranome svijetu. Standardni jezik ne doživljavaju znakom prestiža niti se smatraju manje vrijednima kada se koriste svojim idiomom. Svoj mjesni govor doživljavaju kao dio identiteta ili znak pripadnosti skupini.

Ključne riječi: narječje, identitet, Hotelijersko-turistička škola u Opatiji.

1. UVOD

Cjelogodišnji projekt *Narječje i identitet* u Hotelijersko-turističkoj školi u Opatiji proveo se šk. god. 2022./2023. Početna točka projekta bila je anketa kojom se

željelo saznati brojčano stanje govornika narječja među učenicima škole. Nakon toga projekt se razvio u više smjerova koji su obuhvatili samo čakavsko narječje jer je anketa pokazala njegovu dominaciju među ispitanicima.

Jedan smjer daljega rada bio je stvaranje malih razlikovnih rječnika mjesnih govora koji pripadaju različitim dijalektima čakavskoga narječja. Drugi smjer rada bio je izrada plakata kojima se predstavljaju javne osobe koje u medijskome prostoru upotrebljavaju čakavsko narječje, kao što su pjevači, voditelji, zabavljači, glumci i sl. Treći smjer rada bilo je malo istraživanje o zastupljenosti čakavskoga narječja u medijima i njegovo predstavljanje u vidu plakata.

Svi spomenuti smjerovi projekta predstavljaju različite odgojno-obrazovne aktivnosti u koje su bili uključeni nastavnici i učenici, no podatci dobiveni anketom zahtijevali su posebnu analizu kako bi se dobio odgovor na pitanje koliko je mjesni govor važan u oblikovanju identiteta opatijskih srednjoškolaca.

2. PREDMET RADA

Svrha cjelogodišnjega projekta bila je saznati koliki se broj učenika Hotelijersko-turističke škole u Opatiji može smatrati aktivnim govornicima jednoga od triju narječja jer se u javnome prostoru često može čuti kako su mjesni govori u procesu globalizacije osuđeni na nestajanje. U vezi s time također se željelo saznati u kojoj mjeri svoj mjesni govor učenici doživljavaju dijelom identiteta te jesu li ga i dalje spremni čuvati.

Budući da je Hotelijersko-turistička škola u Opatiji jedina strukovna škola te vrste na području Rijeke i okolice, njoj ne gravitiraju samo učenici s liburnijskoga područja (Opatija, Matulji, Mošćenička Draga, Kastav i okolica) nego velik broj učenika dolazi upravo i iz Rijeke te mjesta iz riječkoga zaleđa.¹

Prva pretpostavka s kojom se krenulo bila je da među školskom populacijom neće prevladavati govornici narječja. Činjenica jest da glavnina učenika škole dolazi iz Rijeke, a u literaturi je poznato da je »u velikim gradovima na djelu posve osebujna pojava znana u suvremenom jezikoslovlju pod nazivom urbanizacija jezika« (Badurina i Matešić, 2008: 113-114). Iako se u riječkome urbanom govoru mogu primijetiti utjecaji čakavštine, u cjelini on je temeljen na hrvatskome standar-

¹ Prema podacima o prebivalištu što ih posjeduje stručno-pedagoška služba Hotelijersko-turističke škole u Opatiji, godinama već oko 50 % učenika dolazi iz grada Rijeke, a iz Opatije, Matulja, Kastva i Lovrana oko 35 %. Ostalo su učenici iz drugih dijelova Primorsko-goranske županije te drugih županija RH.

dnom jeziku, odnosno na onome što se u »lingvistici i stilistici naziva vrlo širokim pojmom *razgovornoga stila standardnoga jezika*« (Badurina, Matešić, 2008: 114).

Druga je pretpostavka bila da će među aktivnim govornicima narječja prevladavati govornici čakavskoga narječja zbog geografskoga smještaja Opatije.²

3. METODOLOGIJA RADA

Referentna točka projekta bila je anketa kojom se željelo utvrditi brojčano stanje govornika narječja među učenicima Hotelijersko-turističke škole u Opatiji. Anketa je provedena u svim razredima škole, što znači da ju je ispunilo 195 (71,42 %) od ukupno 273 učenika, koliko ih je škola imala na dan 3. listopada 2022.

Anketa sadrži 19 pitanja.³ Na prvih pet pitanja odgovarali su svi učenici jer su se ona odnosila na predstavljanje (ime i prezime, razred, mjesto rođenja, mjesto boravka, materinski jezik te percipiraju li sebe kao govornika kojega od hrvatskih narječja; materinski jezik bio je važan iz razloga jer Hotelijersko-turističku školu u Opatiji pohađa manji broj učenika kojima hrvatski nije materinski jezik). Ako su učenici na peto pitanje odgovorili da nisu govornici kojega od narječja, tada bi preskočili preostala pitanja i poslali svoje odgovore. U suprotnome, učenici su odgovarali na preostalim 14 pitanja i to je bio materijal koji će se naknadno analizirati.⁴

Prva cjelina ankete odnosila se na uporabu mjesnoga govora. Učenici su trebali identificirati svoj mjesni govor. U sastavljanju pitanja nisu se koristili dijalektološki termini (tipa organski idiom umjesto mjesni govor) iz jednostavnoga razloga da učenicima pitanje bude što jasnije i jednostavnije te kako bi se dobili što relevantniji podatci. Nakon toga se tražilo koje su to osobe koje učenici smatraju najzaslužnijima za usvajanje idioma, koliko ga često upotrebljavaju, s kojim sugovornicima te bi li prednost u iskazivanju svojih misli i osjećaja dali standardnomu jeziku ili svojemu organskom idiomu.

² Budući da se među govornicima očekivala dominacija čakavskoga narječja, zanimalo nas je kojim dijalektima pripada većina govornika. U analizi se koristio kriterij koji ujedinjuje odraz *ě*, prozodiju i suglasnike, pri kojemu se čakavski dijalekti dijele na: buzetski (gornjomiranski), JZ istarski (štakavsko-čakavski), sjevernočakavski (ekavskočakavski), srednjočakavski (ikavsko-ekavski), južnočakavski (ikavskočakavski) dijalekt i lastovsku (je-kavskočakavska) oazu (Hrvatska narječja, *jezik.hr*).

³ Anketa je dostupna na sljedećoj poveznici: <https://forms.gle/oUHcUfex8t6uCeaaA>.

⁴ Odgovori će se učenika navoditi u izvornome obliku bez ikakvih jezičnih intervencija.

Sva su pitanja, osim identificiranja vlastitoga idioma, bila pitanja višestrukoga izbora.

Drugom su se cjelinom istraživali stavovi učenika prema vlastitome idiomu i standardnome jeziku. Učenike se pitalo jesu li spremni i dalje tijekom života njegovati svoj idiom, doživljavaju li znanje standardnoga jezika znakom prestiža, osjećaju li se manje vrijednima kada koriste svoj idiom i, konačno, trebali su odabrati tvrdnju za koju smatraju da ih najbolje definira, a odnosi se na njihov stav o odnosu između organskoga idioma i standardnoga jezika. Pitanja gdje iskazuju spremnost da u budućnosti njeguju svoj organski idiom, kao i pitanje osjećaja koji prate govorenje na svom idiomu, zahtijevala su samostalni odgovor učenika.

Treća cjelina ispitivala je kako učenici doživljavaju ulogu institucija u očuvanju organskih idioma. Zadacima višestrukoga odabira učenici su trebali obilježiti u kojim su se sve institucijama koristili svojim organskim idiomom (u dječjemu vrtiću, osnovnoj i srednjoj školi, trgovini, poštanskome uredu, zdravstvenoj ustanovi) te smatraju li je li im znanje organskoga idioma otežalo usvajanje standardnoga jezika.

Pitanjem otvorena tipa tražilo se da učenici procijene je li se činjenica da su govornici jednoga od organskih idioma negativno odrazila na njihov školski uspjeh.

Četvrtom cjelinom željelo se istražiti kako učenici percipiraju zastupljenost narječja u javnom prostoru te budućnost konkretnoga organskog idioma. Pitanjem višestrukoga izbora tražila se procjena učenika koliko se narječje upotrebljava u javnome prostoru (radio, TV, YouTube, Instagram, Facebook, alati za komunikaciju), a pitanjem otvorena tipa tražilo se mišljenje učenika jesu li organski idiomi u procesu globalizacije osuđeni na nestajanje.

Budući da se za oblikovanje ankete rabio Googleov obrazac, rezultati odgovora na pitanja zatvorena tipa grafički su prikazani, što je priloženo u analizi istraživanja.

4. ANALIZA ISTRAŽIVANJA

Anketu je ispunilo 195 učenika. Što se tiče materinskoga jezika, situacija je jako homogena: od 195 ispitanika, 186 (95,38 %) njih izjasnilo se da im je materinski jezik hrvatski. Ostali jezici koji funkcioniraju kao materinski jesu bošnjački (4 učenika, odnosno 2 %), a po jedan učenik kao materinski jezik ima tagalog, makedonski, njemački, mađarski i albanski.

Da su govornici organskoga idioma jednoga od hrvatskih triju narječja izjasnilo se 36,41 % učenika (njih 71).

Budući da nikome od nas standardni jezik nije materinski, može se tvrditi da je svaka osoba višejezična. U tome slučaju riječ je o okomitoj ili vertikalnoj višejezičnosti koju D. Pavličević-Franić (Pavličević-Franić, 2006: 1–14) definira kao

»višejezični diskurs u kojem se ostvaruje okomiti prijenos jezičnih jedinica«, za razliku od vodoravne ili horizontalne višejezičnosti »koja predstavlja odnos različitih stranih jezičnih sustava u kontaktu npr. hrvatskoga kao prvoga i engleskoga, njemačkoga ili francuskoga... kao drugog jezika.« Konkretno, autorica (Pavličević-Franić, 2005) tvrdi kako okomita dvojezičnost predstavlja međuodnos materinskoga (organskog/okolinskog/zavičajnog) i standardnoga jezika.

Imajući u vidu da su svi učenici Hotelijersko-turističke škole u Opatiji prema tom određenju višejezični, središte interesa usmjerilo se na one učenike koji sebe percipiraju govornicima jednoga od triju narječja.

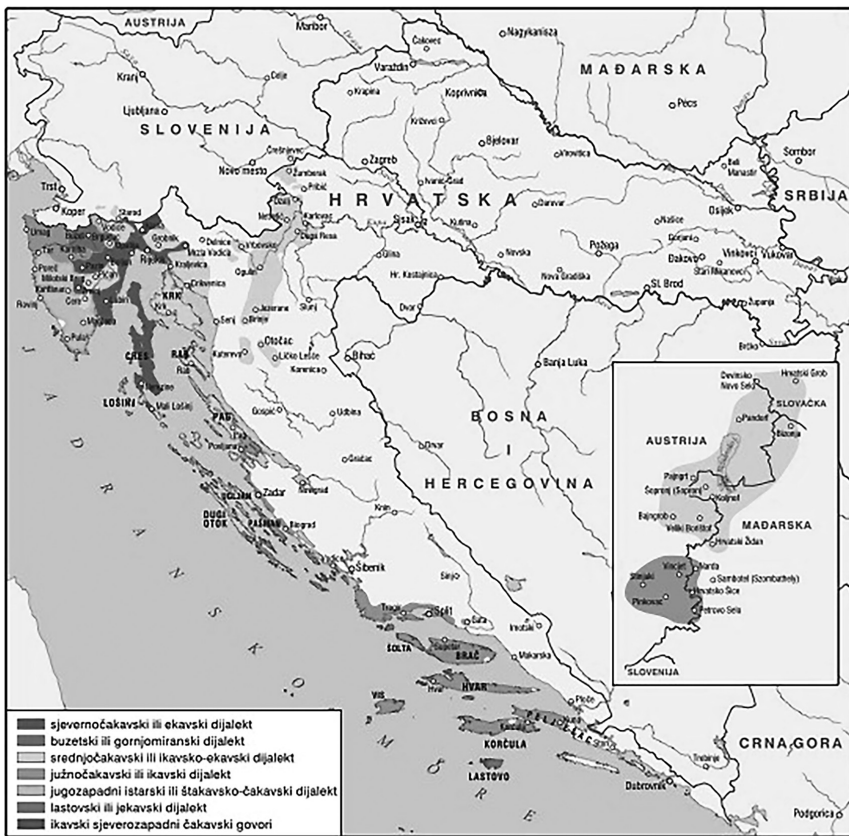
Kada je riječ o čakavskome i kajkavskome narječju, postavilo se pitanje, osim koliko sam organski idiom predstavlja dio učenikova identiteta, koliko je on pozitivno ili negativno utjecao na proces usvajanja standardnoga jezika, ali i kakvi su stavovi učenika prema vlastitome organskom idiomu i standardnom jeziku u smislu jezičnoga prestiža. Dva su se spomenuta narječja izdvojila iz razloga jer se fonološki, morfološki i leksički razlikuju od norma standardnoga jezika. Činjenica da su i neki učenici, govornici štokavskoga narječja (12 učenika, odnosno 6 %), svoj organski idiom izdvojili kao narječje, samo upućuje na razvijanje svijesti o nemoćnosti izjednačavanja štokavskoga narječja i standardnoga jezika.

Preostalih 64 % učenika koji sebe ne percipiraju govornicima narječja (nekoga mjesnog govora) jesu učenici koji su uglavnom govornici riječkoga ili kojega drugog urbanog idioma.

4.1. ANALIZA 1. CJELINE – UPORABA MJESNOGA GOVORA

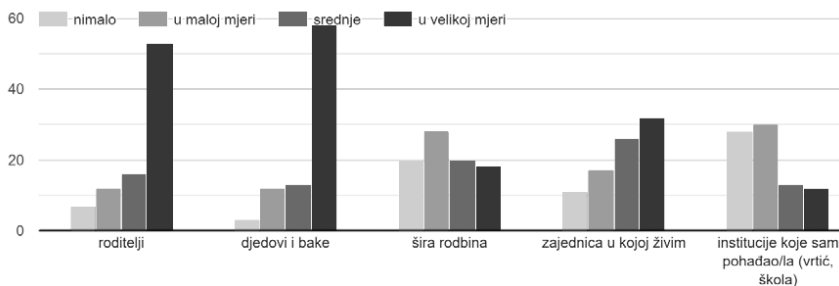
Učenici su se najprije trebali izjasniti kojemu narječju, odnosno govoru pripada njihov organski idiom. Od ukupnoga broja učenika koji su se izjasnili govornicima jednoga od narječja, 50 učenika (70,43 %) izjasnilo se govornicima čakavskoga narječja, 8 učenika (11,27 %) govornicima kajkavskoga narječja, 12 učenika (16,9 %) govornicima štokavskoga narječja te 1 učenica (1,4 %) kao govornica mrkopaljskoga govora, koji pripada gorskokotarskim štokavskim govorima, a njegova je posebnost prilična zastupljenost leksema preostalih dvaju narječja.

Kada je riječ o čakavskome narječju, može se primijetiti da su u organskim idiomima učenika prisutni različiti dijalekti: 47,88 % učenika (odnosno njih 34) izjasnilo se govornicima sjevernočakavskoga dijalekta (pretežito su to govori Kastva, Matulja, Opatije, Lovrana i Mošćeničke Drage), 19,71 % učenika (odnosno 14 učenika) izjasnilo govornicima srednočakavskoga dijalekta (uglavnom su to organski idiomi Grobnika, Hreljina, Raba i Krka te dviju učenica iz Otočca) i dvije su učenice (2,82 %) govornice buzetskoga dijalekta.

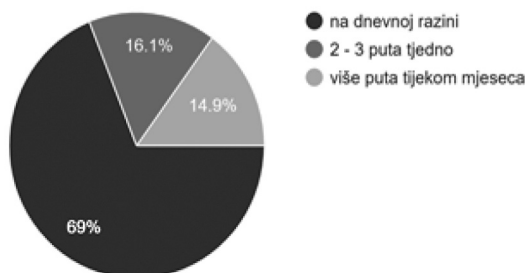
Slika 1. Karta prikaza čakavskih narječja. Karta je preuzeta s portala *Jezik.Hrvatski* Instituta za hrvatski jezik (Vranić, Zubčić, 2018: 526.)

Za usvajanje organskoga idioma određenoga narječja najzaslužniji su djedovi i bake (tako se izjasnilo 81,69 % učenika), a odmah za njima slijede roditelji (tako se izjasnilo 74,65 % učenika). Najmanja zasluga za usvajanje idioma pripada institucijama (vrtiću, školi). Dakle, u skladu s očekivanjima, organski idiom učenici usvajaju unutar uže obitelji, a šira rodbina i zajednica mogu samo podržati te trendove. Najmanju ulogu u usvajanju idioma imaju institucije iako će se u jednom od sljedećih odgovora vidjeti kako unutar institucija valja razlikovati ulogu koju imaju vrtići od one koju imaju škole.

Slika 2. Grafikon prikaza gdje i s kime učenici usvajaju organske idiome određenoga narječja⁵

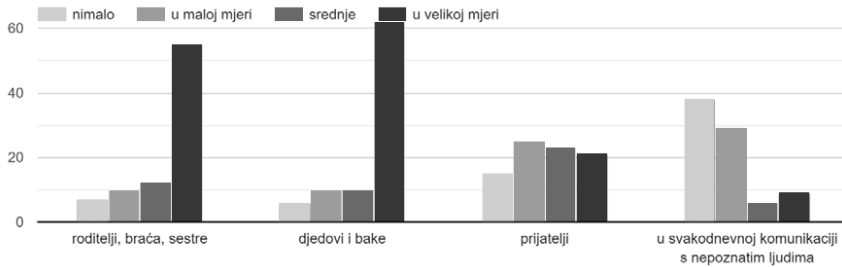
Što se tiče učestalosti uporabe organskoga idioma, 69 % govornika upotrebljava ga na dnevnoj razini i te učenike možemo smatrati izvornim govornicima. Ostali ga koriste 2-3 puta tjedno (16 %) ili više puta tijekom mjeseca (15 %).

Slika 3. Grafikon prikaza učestalost uporabe organskog idioma

Uporaba mjesnoga govora jako je slična procesu njegova usvajanja. Učenici svoj organski idiom najčešće upotrebljavaju u komunikaciji s djedovima i bakama (tako se izjasnilo 87,32 % učenika) te roditeljima, braćom i sestrama (tako se izjasnilo 77,46 % učenika). Svoj organski idiom učenici najmanje rabe u svakodnevnoj komunikaciji s nepoznatim ljudima (12,67 % učenika), a komunikacija na mjesnom govoru s vršnjacima također nije znatno zastupljena.

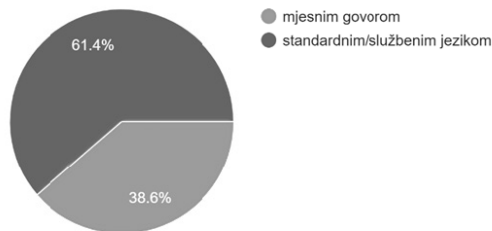
⁵ U formulaciji anketnih pitanja ponekad se išlo na štetu jezične i stilske dotjeranosti da bi učenicima ona bila jasna i razumljiva, a, posljedično, odgovori vjerodostojni. To se posebno odnosi na formulaciju 7. i 9. pitanja.

Slika 4. Grafikon prikaza s kojim osobama učenici najčešće komuniciraju svojim mjesnim govorom

Kada sugovorniku, koji je također aktivni govornik istoga mjesnog govora, učenici žele iskazati svoje misli i osjećaje, samo bi 38,6 % ispitanika posegnulo za svojim organskim idiomom, što može otvoriti neka nova pitanja o odnosu govornika prema svojem idiomu.

Moguće tumačenje dobivenoga rezultata moglo bi ležati u činjenici da za iskazivanje psihičkih sadržaja govornik treba posegnuti za apstraktnim leksikom. Budući da su izloženi odgoju i obrazovanju na standardnome jeziku, učenici vjerojatno tako stječu bogatiji apstraktni leksik. To, s druge strane, ne znači da mjesni govori nemaju leksik kojim pojedinac može iskazati svoj unutrašnji svijet. No, očito je da rani ulazak u hrvatski odgojno-obrazovni školski sustav ima određene posljedice.

Slika 5. Grafikon prikaza za kojim bi idiomom učenici posegnuli u iskazivanju svojih psihičkih sadržaja

4.2. ANALIZA 2. CJELINE – STAVOVI PREMA MJESNOME GOVORU I STANDARDNOME JEZIKU

Na pitanje jesu li spremni i dalje tijekom života njegovati svoj mjesni govor, samo je 7 učenika (9,86 %) navelo da nije spremno, od čega su dva učenika navela

razlog, a taj je da jedan od njih svoju budućnost ne vidi u svojem kraju i zemlji, a drugi više voli »govoriti književno«. Tri su se učenika izjasnila da ne znaju hoće li tijekom života njegovati svoj idiom.

Drugi, koji misle njegovati svoj mjesni govor, to misle ostvarivati i dalje komunikacijom unutar obitelji, zajednice u kojoj žive, poneki s prijateljima, a nemali broj učenika izjasnio se da će mjesni govor prenositi na svoje potomke. Međutim, u nekim odgovorima primjećuje se i osjećaj kako njihov organski idiom gubi borbu sa standardnim jezikom. Navode se neki odgovori:

Da. Jako mi puno znači grobnički kraj i govor od rođenja. Mislim da ću biti uskraćena od pričanja grobničkog narječja na poslu i čak u privatnom životu jer se većinom krećem na područjima standardnog jezika i uostalom na područjima gdje bi se podrazumijevalo da se govori čakavskim narječjem sve manje je ljudi koji ga govore.

Svoj mjesni govor neću dalje širiti jer mislim da neću govoriti narječjem ni sa kim osim sa nonom i nonotom.

No, ima i suprotnih stavova, npr. za čakavsko narječje: *Naravno, važno je čuvati našu bogatu nematerijalnu kulturnu baštinu. Smatram da je Hrvatska jedna prekrasna i iznimno bogata zemlja, a svatko tko ju voli, rekao bi slično. Dakle, to bogatstvo proizlazi među ostalim i iz jezika stoga je važno njegovati svu šarolikost i osebjnost svakog narječja. Moj osobni plan je u razgovoru i zezanciji s bliskim ljudima uvijek upotrijebiti pokoju «domaću rič» tako da njegovim svoje, a usput i učim druge. Isto tako očekujem i od njih jer smatram da je zabavno znati nešto novo i drugačije, jer svakom novom spoznajom poboljšavamo svoju percepciju našeg jezika kao bogatog.*

Primjera ima i za kajkavsko narječje: *Da jesam. To mislim ostvariti time da ću sa svojim partnerom koji put i pričat na kajkavskom ili sa prijateljima, ako neće razumjet objasniti ću im neke riječi ali se nikad ne planiram odvojiti od kajkavskog.*

Stav učenika o prestižu standardnoga jezika jest takav da 71,1 % učenika (što je više od 2/3 govornika) ne doživljava standardni jezik znakom prestiža, odnosno ne smatraju da uporaba standardnoga jezika automatski označava viši socijalni status ili stupanj obrazovanja.

Na pitanje osjećaju li se manje vrijednima kada se koriste svojim mjesnim govorom, u skladu s prethodnim rezultatom većina učenika odgovorila je negativno. No, budući da ih se pitalo da pojašne svoj stav, dobila su se različita razmišljanja. Neki se učenici srame govoriti svojim idiomom jer očito i dalje postoje stereotipi prema kojima je govorenje standardom i dalje znak prestiža; čak se u jednome od-

govoru za standardni jezik vezuje i estetska komponenta (!). Navode se neki odgovori:

Da, govornici moga mjesnoga govora nazvani su seljacima, neobrazovanim i nekulturnim ljudima, a tako i ja. Samo jer se koristimo mjesnim govorom.

Ne, ali ne bi govorio pred ljudima koji ne govore, te samo govorim u komunikaciji sa ljudima istog narječja

Zavisu u kojoj situaciji, ako osoba reagira pozitivno kada započmem pričati na svome govoru onda se osjećam ugodno, a ako netko reagira negativno onda počmem pričati na standardnom jeziku.

Naravno da ne, ali mi se sviđa model rada ustanova i institucija, jer je najvažnije da se svi razumijemo, da imamo jedan zajednički, svima razumljiv jezik. A i iskreno, kao cjelina djelujemo finije i dostojnije dok predstavljamo svoje zajedništvo pred nekim drugim narodom.

Ne smatram se manje vrijednom, ali mi je ugodnije govoriti standardnim jezikom zbog lakšeg sporazumijevanja, te jer se osjećam obrazovanije.

Ponekad da. Zbog toga jer ljudi jako vole ismijavati druge zbog riječi koje koriste.

Velik broj učenika ne smatra se manje vrijednima jer govore svojim idiomom, a ovo su neka razmišljanja kako je znanje idioma znak čovjekova bogatstva:

Ne, kada sam bila mlađa sam tako razmišljala ali sa odrastanjem sam shvatile kulturalnu važnost i ljepotu svoga mjesnog govora te ljudi koji ga aktivno njeguju imaju šire razumijevanje hrvatskoga jezika.

Ne osjećam se tako jer mislim da znanje više narječja pokazuje viši nivo inteligencije.

Ne jer znam više naziva za neku riječ od možda nekog govornika standardnog jezika.

Osjećam se više vrijedno zato što znam nešto što drugi ne znaju.

Ne osjećam se manje vrijednom zbog toga što se koristim svojim mjesnim govorom, jer smatram da svaki čovjek ima pravo pričati na narječju kojem želi, zna i poznaje, zapravo osjećam se drukčijom od svih ostalih i ponosno na samu sebe jer sam imala priliku naučiti takvo što i što imam priliku koristiti se nekim od mjesnih govora.

Kada su se učenici trebali opredijeliti za tvrdnju koja iskazuje njihov stav prema mjesnome govoru, situacija je sljedeća:

Slika 6. Grafikon prikaza stava učenika prema njihovu mjesnome govoru

Za 52,4 % govornika mjesni je govor dio identiteta (*Mjesni govor omogućuje mi da potpuno iskažem sebe i dio je moga identiteta*), za 7,1 % govornika mjesni govor predstavlja otpor pravilima (*Mjesni govor za mene predstavlja otpor pravilima i standardnom/sluzbenom jeziku*), a 40,5 % govornika svoj mjesni govor doživljava znakom pripadanja zajednici (*Mjesni govor omogućuje mi pripadanje određenoj skupini*).

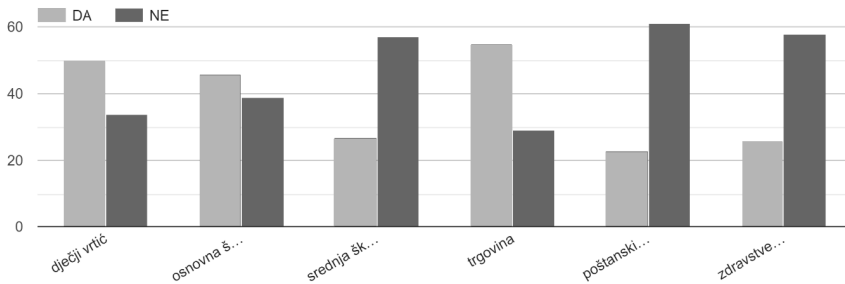
Dakle, može se tvrditi da učenici govornici mjesnih govora svoj idiom doživljavaju dvojako: i dijelom identiteta i znakom pripadanja zajednici.

4.3. ANALIZA 3. CJELINE – ULOGA INSTITUCIJA U ŽIVOTU MJESNOGA GOVORA

Sljedećim se pitanjem želio steći uvid u uporabu mjesnih govora u komunikaciji u javnim, odgojno-obrazovnim te zdravstvenim ustanovama, ali i u trgovinama i poštanskim uredima.

Prema dobivenim podacima može se zaključiti kako učenici svojim idiomom najčešće komuniciraju u dječjem vrtiću i osnovnoj školi jer su te institucije ipak uže vezane za prostor gdje učenici žive.⁶

⁶ U vrtićima su provedena neka istraživanja o stavovima odgajateljica te o integraciji zavičajnoga govora i standardnoga jezika (Paro, 2018). Spomenuto je istraživanje pokazalo da su neki vrtići Rijeke i okolice shvatili važnost očuvanja narječja i kako mogu biti primjer dobre prakse u kojima se vidi integracija (Paro, 2018: 40). Odnosno, odgojiteljice u tim vrtićima organiziraju projekte na određenom mjesnom govoru (ovisno o tome gdje je vrtić smješten), primjenjuju tradicionalnu glazbu, pjesme, priče i stihove na čakavštini te potiču djecu da što više govore narječjem, pri čemu su i one same najčešće autohtone govornice.

Slika 7. Grafikon prikaza učestalosti uporabe mjesnih govora u određenim javnim prostorima

Zastupljenost mjesnoga govora također je vrlo visoka u trgovini jer se ona vjerojatno nalazi u mjestu stanovanja.

No, u srednjoj je školi uporaba mjesnoga govora znatno manje zastupljena jer učenici nerijetko odlaze u srednju školu čak i izvan mjesta prebivališta. Manja je uporaba mjesnoga govora u poštanskom uredu i zdravstvenim ustanovama.

Na pitanje je li im uporaba mjesnoga govora otežala usvajanje standardnoga jezika, 83,1 % učenika odgovorilo je da nije.

Što se tiče povezanosti mjesnoga govora i školskoga uspjeha, samo je 9 učenika (12,67 %) izjavilo da je činjenica što su govornici jednoga od narječja negativno utjecala na njihov školski uspjeh. Ovo su neka od njihovih razmišljanja:

Smatram da nije, ali mi je prva tri razreda osnovne škole bilo teško izbjeći čakavski jezik iz uporabe.

Djelomično malo mi je teže bilo shvatiti gramatiku ali po mome mišljenju mislim da sam i ja djelomično za to odgovoran jer mislim da nisam dovoljno trudio shvatiti gramatiku. Danas mi je i dalje malo komplicirano ali mi je puno lakše nego što je to bilo npr. u 5. razredu osnovne. (Učenik mi je usmeno u razgovoru naveo da je do 5. razreda lektire pisao na čakavskome narječju.)

Možda u nižim razredima osnovne škole jer je bilo teško naći određenu riječ na književnom. Uglavnom mi se bilo malo teže izraziti kako želim.

U nekim situacijama da. Npr. Hrvatski jezik kao predmet, ponekad se ne mogu točno izraziti na standardnom jeziku. I to ponekad dovodi do loših ocjena.

U osnovnoj školi od mene se očekivalo da govorim standardni hrvatski jezik, usvajanje toga jezika bilo mi je kao učenje nekog novog stranog jezika bio mi je neprirordan i još dan danas mi je teško izraziti se na standardnom jeziku.

Ostali učenici ne percipiraju svoj organski idiom kao otežavajuću okolnost prilikom učenja standardnoga jezika. Neka su razmišljanja vrlo zanimljiva:

nije, jer su profesori u osnovnoj školi posto dolazimo iz male sredine pokušali naše narječje uzdignuti i biti ponosni sto imaju učenike koji njeguju tradiciju i htjeli su da čim duže tako ostane.

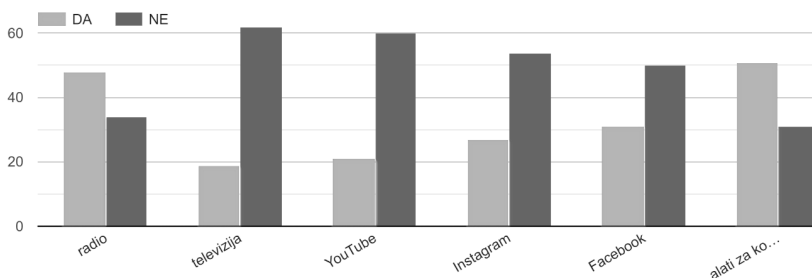
Ne, na moj školski uspjeh utječe količini moga truda a ne govora.

Ne. Osim sto imam par prepirki s profesorima jer non stop koristim svoje narječje (Riječ je o učenicima koja dosljedno, uključujući i satove Hrvatskoga jezika, u školi upotrebljava svoj mjesni govor.)

Međutim, jedno se razmišljanje izdvaja. Naime, učenica nije imala poteškoća u usvajanju standardnoga jezika iako je govornica čakavskoga narječja iz sljedećeg razloga: *Nije, kada sam krenula u školu naučili su me da »ne bi smjela« govorit čakavicom u školi jer je to »nepravilno« pa sam se naučila govorit standardnim hrvatskim.*

4.4. ANALIZA 4. CJELINE – ZASTUPLJENOST MJESNOGA GOVORA U JAVNOME PROSTORU I NJEGOVA BUDUĆNOST

Učenici doživljavaju da je njihov organski idiom u javnome prostoru najzastupljeniji na alatima za komunikaciju (WhatsApp, Viber, SMS) jer je to dio njihove privatne komunikacije, a potom i na radiju. Nešto je manja zastupljenost na Facebooku i Instagramu jer su to platforme koje su očito otvorene većem broju ljudi koji nisu nužno govornici čakavskog ili kajkavskog narječja.

Slika 8. Grafikon prikaza stava učenika o zastupljenosti mjesnoga govora u javnome prostoru

Posljednjim se pitanjem željelo čuti mišljenje učenika o budućnosti njihova idioma u okviru opće globalizacije. Iako je na 11. pitanje (*Jesi li spreman/a i dalje tijekom života njegovati svoj mjesni govor? Objasni ukratko kako to misliš ostvariti*) 85,91 % učenika izjavilo kako su spremni i dalje u životu njegovati svoj mjesni govor, učenici su u cjelini prilično pesimistični kada je u pitanju budućnost njihova idioma. Naime, 60,56 % njih smatra da je on osuđen na polagano nestajanje. Samo 28,17 % učenika uvjeren je u suprotno, a 11,27 % izjasnilo se da ne zna.

Neka od razmišljanja zašto je njihov idiom osuđen na nestajanje jesu sljedeća:

Jesu, osuđeni su na nestajanje jer se ne njeguju u odgojno-obrazovanim ustanovama te se ne koriste u svakidašnjem govoru odnosno nismo okruženi njime te ga zbog toga ni ne prakticiramo.

Da, jer se većina »domaćih« obitelji i roditelja djece srame koristiti svoje narječje i takvim će pristupom potpuno »poništiti« svoje narječje.

Malo, jer smo osuđeni na službeni jezik u gotovo svim institucijama

Da. Jer sto dalje to manje mladih priča narječjem...uostalom i moja sestra koja me samo godinu mlada ne priča više grobnički

Da, jer je puno mojih vršnjaka sram pričati čakavskim narječjem u javnosti npr. sa mnom dok smo u društvu koje priča standardnim jezikom.

Da smatram, zbog velike okruženosti medijima i to što brzo usvajamo strane riječi te se često koristimo njima.

Nisam sigurna za druga narječja i mjesne govore, ali znam da je moj mjesni govor osuđen na nestajanje. Sve manje i manje roditelja uči svoju djecu mjesnome govoru, u školama je preporučeno korištenje standardnoga jezika. Sve manje i manje djece želi pričati mjesni govor zbog imena koje dobiju zbog njega, nazvani smo seljacima.

Razlozi koje učenici navode svode se na uporabu standardnoga jezika u institucijama, utjecaj medija i stranih jezika; tu je i pitanje prestiža standardnoga jezika, potom činjenica da stari ljudi (djedovi i bake koji su prethodno prepoznati kao najzaslužniji u usvajanju određenog idioma) umiru, ali i činjenica da ljudi migriraju.

5. ZAKLJUČAK

Uzevši u obzir pretpostavke iznesene u predmetu rada, može se ustvrditi da je anketa obje potvrdila. Dvije trećine učenika Hotelijersko-turističke škole u Opatiji sebe ne doživljava aktivnim govornicima narječja, što odgovara našoj početnoj pretpostavci da među učenicima neće dominirati govornici kojega od triju narječja.

S obzirom na to da je škola smještena u Opatiji, koja je dio velikoga područja koje pripada sjevernočakavskomu dijalektu čakavskoga narječja, među aktivnim govornicima narječja prevladaju govornici čakavskoga narječja.

Ostaje činjenica da su organski idiomi vezani za intimno okruženje obitelji i rodbine. No, na liburnijskome području novost predstavljaju neki dječji vrtići gdje se narječja intencionalno uključuju u pedagošku praksu. Kada je pak riječ o javnoj uporabi, čini se da je narječje ograničeno na intimnu komunikaciju različitim alatima (WhatsApp, Vibera i sl.). Iz svega navedenoga može se zaključiti kako je obiteljsko okruženje odlučujući čimbenik u čuvanju i razvijanju različitih mjesnih govora jer se ondje stječe ne samo znanje određenoga narječja nego se usvajaju i stavovi, razvija osjećaj pripadnosti i identiteta, kao i spremnost za njegovo očuvanje. Ostali čimbenici (kao šira zajednica, različite institucije, javni prostor) mogu samo podržati ono što već postoji.

Da opatijski srednjoškolci narječje doživljavaju dijelom identiteta govori i činjenica da je većina spremna njegovati svoj mjesni govor i dalje tijekom života te ga prenositi na potomke iako smatraju da su u procesu globalizacije oni osuđeni na polagano nestajanje.

LITERATURA

- Badurina, L. i Matešić, M. (2008). Riječka jezična zbilja: Urbani govor između sustava i standarda. U D. Munić (ur.). *Zbornik Sveti Vid*, 13, 111–120. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
- Kahane, H. (1986). A typology of the prestige language. *Language*, 62, 3, 495–508.
- Kapović, M. (2004). Jezični utjecaj velikih gradova. *Rasprave: časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 30, 97–105.
- Kišiček, G. (2012). Stavovi prema gradskim varijetetima hrvatskoga jezika. *Govor*, 29, 2, 149–167.
- Paro, M. (2018). *Okomita višejezičnost djece predškolske dobi*. Završni rad. Rijeka: Učiteljski fakultet u Rijeci.
- Pavličević-Franić, D. (2005). *Komunikacijom do gramatike*. Zagreb: Alfa.

Pavličević-Franić, D. (2006). Jezičnost i međujezičnost između sustava, podsustava i komunikacije. *Lahor*, 1, 1–14

Mrežni izvori

Hrvatska narječja. <<https://jezik.hr/hrvatska-narjecja.html>> (pristupljeno 10. rujna 2022.).

Prestige (sociolinguistics). <[https://en.wikipedia.org/wiki/Prestige_\(sociolinguistics\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Prestige_(sociolinguistics))> (pristupljeno 3. rujna 2022.).

RESEARCH ON THE IMPORTANCE OF DIALECTS IN SHAPING THE IDENTITY OF HIGH SCHOOL STUDENTS IN OPATIJA

Summary

The main objective of the *Language and identity* project, created by Lorna Ivančić Vukelić, Tanja Marčan, and Nataša Modrić (all teachers at the Hotel and Tourism Industry School Opatija) was to explore the representation of dialects among the students of the above-mentioned school and to see to which extent the students associate themselves with their local dialect, as well as how they perceive its future. The initial phase of the project included polling in the classroom in order to obtain the most relevant data. According to the polling data the dominant dialect among the students is the Chakavian dialect. Unsurprisingly, the local dialect is mostly adopted within a family and is further nurtured in kindergarten and elementary school, while its use significantly drops in secondary school.

Next, the respondents have not perceived their local dialect as a negative factor when it comes to their school achievement. The majority of them are willing to further nourish their local dialect, but are sceptical when it comes to the future of these dialects in a globalized world. Standard variety is not considered prestigious, and the respondents do not think less of themselves when using their local dialect. On the contrary, they perceive it as a part of their identity or a symbol of belonging to a certain group.

Key words: *narječje, identitet, Hotelijersko-turistička škola Opatija.*

RICERCA SULL'IMPORTANZA DEL DIALETTO NELLA FORMAZIONE
IDENTITARIA DEGLI STUDENTI DELLE SCUOLE SECONDARIE DI
OPATIJA

Riassunto

Con il Progetto *Identitet i jezik – Identità e lingua*, ideato dalle professoresse della scuola Turistico-alberghiera a Opatija (L. Ivančić Vukelić, T. Marčan, N. Modrić) si voleva farsi un'idea della rappresentatività del dialetto tra gli studenti della scuola menzionata, di quanti student vivono la loro parlata locale come parte della loro identità e come lo vedono nel futuro. La fase iniziale del Progetto prevedeva lo svolgimento di un'inchiesta in tutte le classi della scuola Turistico – alberghiera di Opatija per ottenere i dati più rilevanti. L'inchiesta ha dimostrato una predominanza di parlanti del dialetto ciacavo. Come era da attendersi la parlata viene acquisita e si usa in prevalenza nella cerchia della famiglia, viene curata all'asilo e nella scuola primaria, mentre l'uso diminuisce sensibilmente nella scuola secondaria. Inoltre, i partecipanti all'inchiesta non hanno percepito la loro parlata locale come un fattore che potrebbe influenzare negativamente il loro successo scolastico. Sono per lo più pronti a continuare a curare la loro parlata locale, ma sono scettici sul futuro di queste parlate nel mondo globalizzato. La lingua standard non la vivono come lingua di prestigio e nemmeno si sentono inferiori quando parlano nel loro idioma. Ritengono la loro parlata locale come parte dell'*identità o come segno di appartenenza di gruppo*.

Parole chiave: *dialetto, identità, scuola Turistico-alberghiera a Opatija.*

Podatci o autorici

Nataša Modrić Tićak nastavnica je hrvatskoga jezika i književnosti. Od 1994. godine do danas zaposlena je u Hotelijersko-turističkoj školi u Opatiji. Osim nastavničkoga rada, bavi se lektoriranjem i prevođenjem s talijanskoga jezika.

E-adresa: ntsmodric4@gmail.com